

La Capmany, filòsofa

Maria Aurèlia Capmany ha deixat una obra literàriament sòlida i una vida de compromís cívic. L'Any Capmany n'ha redescobert perfils, també els d'una Capmany a destemps

“A nosaltres ens haurà tocat viure a destemps, com a destemps ens haurà tocat fer la nostra història”. Ho escrivia Maria Aurèlia Capmany a *Pedra de toc 2*. A destemps vol dir fora de temps, inoportunament, i apunta a un sentit del temps desajustat, excèntric, fins i tot inoportú. Amb aquestes paraules, dures, expressava alguna cosa més que un sentiment: la constatació dramàtica de viure entre el que havia d'haver estat i el que finalment va ser, entre allò per a què la seva generació s'havia preparat (“A mi m'havien educat per a un món que no existia”) i allò amb què, al capdavant, es va trobar. I a *Mala memòria* expressava, de manera explícita, la raó d'aquest viure a destemps: “Evidentment la guerra ens ho havia desbaratat tot. Era una guerra que s'havia introduït subrepticiament a les nostres vides”.

S'havia format a l'Institut Escola, “durant aquells anys meravellosos que van des del 1932 fins al 1937”. Destacava en lletres: filosofia, literatura, història. I el seu admirat professor Ramon Esquerra, que va morir en una de les últimes batalles de la guerra civil, no va entendre per què volia estudiar filosofia:

—“Filosofia filosofia? —em va dir.
—Sí.
—Per què?
—Perquè m'agrada.
—Però a tu t'agrada la literatura!”

Capmany, anys després, explicaria: “No vaig saber explicar-li per què no m'agrada estudiar literatura, per què em cansava d'estudiar tots i cada un dels homes i algunes dones que havien escrit un vers, o un tros de prosa. El pensament és una altra cosa, intentava explicar-li; és com una sola història, amb un sol argument, amb un sol punt d'arribada”. Va fer filosofia com a especialitat a la universitat, va llegir-ne els clàssics i es va graduar amb un treball so-

XAVIER
ANTICH

bre Plotí. Va fer-ne classes, a la universitat i a diversos centres de batxillerat. Fins que la va deixar, la filosofia. Per això no va escriure, pròpiament parlant, llibres de filosofia, llevat d'alguna publicació ocasional, com un pròleg, brillant, sobre Jean-Paul Sartre. Sí que és cert, tanmateix, que en parla sovint, de filosofia, i sempre amb gran solvència i precisió.

I tanmateix, m'atreiria a dir, aquesta formació filosòfica marca tota la seva obra. Perquè la inspira, l'orienta i la modela, fins a l'extrem de donar-li una forma molt precisa. En realitat, diria que passa amb ella el que passa, per exemple, amb Hélène Cixous: que la seva filosofia és pertot. No en forma de filosofia, sinó en els textos memorialístics, en l'obra narrativa i teatral, en els estudis i assaigs, i, de manera aparentment tangencial, però al meu entendre fonamental, en l'obra periodística. Una filosofia, doncs, peculiar, que no ho sembla, de filosofia, perquè no es presenta com a tal, sinó perquè més aviat se n'amaga, de ser-ho. Diria que la seva filosofia està en l'actitud, perquè ella concep la filosofia, justament, com a actitud. Exactament, el que ella valora en Sar-

tre: “La filosofia de Sartre es converteix en una actitud, en un comportament, en una manera de vestir, de cantar, de beure, de parlar, en un vocabulari concret”. De la filosofia, li agradava “l'aspre rigor”, “sense gens de ganga”, i “una certa impressió de seguretat”, segurament necessària per viure a destemps.

Hauria d'haver estat filòsofa, i no en tinc cap dubte, pel seu talent, que n'hauria estat de les grans en l'àmbit cultural en català. Però aquella va ser una generació estroncada, també filosòficament, forçada a quedar-se òrfena i sense mestres, tots exiliats: Joaquim Xirau, Jaume Serra Hunter, Ferrater Mora, Eduard Nicol, entre els més significatius. La història de la filosofia, al nostre país, és una continuïtat reiteradament estroncada, per raons òbvies: i és que la filosofia només pot desplegar-se en llibertat. Mala cosa en un país en què capellans, militars i oligarques n'han dictat la llei i la lògica durant dos segles.

Hauria pogut ser la nostra Simone de Beauvoir, es diu sovint. Ho va suggerir, recentment, Àngels Cabré en el seu llibre, *Miralls creuats: Roig / Capmany*. Però no, diria que no: ella hauria pogut ser una altra cosa, el nostre Sartre, tot i que la relació anòmala de Capmany amb la filosofia (anòmala perquè va arribar filtrada per la universitat franquista i per l'erm provocat per l'exili) va impedir el desplegament d'una obra, en aquesta dimensió, com la que potser hauria tingut lloc en una situació de normalitat democràtica.

La batalla per restablir la continuïtat del pensament a casa nostra és també una batalla contra l'oblit, contra la segona mort. L'Any Capmany haurà servit, en part, per restablir-la al seu temps, que, en part, és encara el nostre. Però el deure de memòria és sempre un deure de justícia. I a la Capmany, com encara a tants d'altres, l'hi devem. Encara.

Filòsof i professor